

Borek, Jolanta

Osoby niepełnosprawne na lokalnym rynku pracy w powiecie żyrardowskim

---

Rocznik Żyrardowski 5, 487-495

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jolanta Borek

Osoby niepełnosprawne na lokalnym rynku pracy w powiecie żyrardowskim

Wstęp

Ekonomiczne ujęcie rynku oznacza zespół warunków, które doprowadzają do kontaktu między kupującymi a sprzedającymi w procesie wymiany dóbr i usług¹. Swoistą odmianą rynku jest rynek pracy, na którym relacje pomiędzy tworzącymi popyt kupującymi (oferującymi pracę za określoną płacę) a tworzącymi podaż sprzedającymi (gotowymi do świadczenia pracy za określoną płacę) reguluje określony zespół warunków. Zespół ten jest skomplikowaną siecią współzależności, zachodzących pomiędzy szeroko rozumianym popytem i podażą. Popyt na czynniki produkcji, w tym na pracę jest popytem pochodnym, wynikającym z popytu na produkty, do wytworzenia których te czynniki są używane². Stąd też wynika, że decyzje przedsiębiorstw o rozmiarach zatrudnienia mają ścisły związek z rozmiarami produkcji. Sytuacja na polskim rynku pracy początku XXI wieku jest między innymi pochodną poprzedniego systemu oraz spatologizowania przemian gospodarczo-społecznych i politycznych. Odejście w 1989 r. od systemu nakazowo-rozdzielczego do gospodarki rynkowej, nazbyt szybkie otwarcie granic dla produktów zagranicznych, co pociągnęło za sobą zmniejszenie popytu na rodzime dobra, a tym samym na ograniczenie produkcji, nieudolne sterowanie procesami urynkowienia państwowego sektora przemysłowo-rolnego i usługowego, owocujące masowymi upadłościami i zwolnieniami, szybki rozwój techniczno-technologiczny wpływający na zastępowanie człowieka maszyną, a zarazem wymagający większej wiedzy i umiejętności potencjalnych pracowników, wpłynęły na radykalne załamanie się rynku pracy. Rzesze bezrobotnych nie mogły liczyć na wchłonięcie ich przez niedostatecznie prężnie rozwijający się sektor prywatny³.

---

¹ D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, *Ekonomia*, tom 1, PWE, Warszawa 1995, s.82.

² Tamże, s.293.

³ J. Borek, *Patologia społeczna wśród młodzieży – Radom*, [w:] *Patologia społeczna wśród młodzieży. Stan, metody analizy i sposoby przeciwdziałania*, red: A.Minkiewicz, SGH IGS, Warszawa 2003, s.190.

Sytuacją tą dotknięte jest całe społeczeństwo naszego kraju. Problem ten jest jednak zróżnicowany przestrzennie i społecznie. Przestrzenne zróżnicowanie spowodowane jest odmiennością lokalnych/regionalnych rynków pracy zarówno w kontekście popytu na pracę, jak i podaży, o czym decydują lokalne uwarunkowania gospodarcze (ilość podmiotów gospodarczych, ich innowacyjność i zasięg przestrzennego oddziaływania) i społeczne (zasoby pracy, kapitał ludzki). Zróżnicowanie społeczne wynika też między innymi z faktu, iż pewne grupy społeczne z przyczyn od nich niezależnych w większym stopniu, niż pozostali członkowie społeczeństwa narażeni są na marginalizację w sferze ekonomicznej, w tym w sferze pracy. Jedną z grup, w największym stopniu narażonych na marginalizację w sferze pracy są osoby niepełnosprawne⁴. Ograniczone szanse tych osób na wejście i trwałą integrację na rynku pracy spowodowane są zarówno przyczynami natury wewnętrznej osób niepełnosprawnych, jak też przyczynami wpływającymi z otoczenia zewnętrznego. Są to między innymi ograniczenia zdrowotne, niski poziom wykształcenia⁵, cechy osobowości i postawy osób niepełnosprawnych⁶ czy ograniczone możliwości ruchliwości przestrzennej, spowodowane niedostatecznym otwarciem miast na potrzeby osób niepełnosprawnych⁷. Mniejsza dostępność do pracy spowodowana jest też barierami natury technicznej (niedostosowanie miejsc pracy, niedostępność budynków, budowli), ekonomicznej (brak środków na pokonanie innych barier lub ich niedostateczna wysokość) i społecznej (niska świadomość społeczna na temat niepełnosprawności i niedostateczny poziom akceptacji ludzi niepełnosprawnych)⁸. Wpływ mają bariery natury mentalnej i emocjonalnej oraz „bariery niewiedzy” pracodawców⁹, stanowiące przyczynek do powstania barier społecznych oraz „domniemanych”

⁴ J. Borek, *Zróżnicowanie przestrzenne aktywności ekonomicznej niepełnosprawnych mieszkańców Polski*, [w:] *Niepełnosprawność i Rehabilitacja*, red: J. Starga-Piasek, Rok V Nr 1, IRSS, Warszawa 2005, s. 50.

⁵ Tamże, s. 50.

⁶ E. Gorczycka, *Psychologiczne i społeczne uwarunkowania aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych* [w:] *Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych*, red.: A. Kurzynowski, Nr 1, KIGR, Warszawa 2005, s. 47.

⁷ I. Wichrowska, *Bydgoszcz – przyjazne miasto? Dostępność przestrzenna wybranych funkcji dla osób niepełnosprawnych* [w:] *Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych*, red.: A. Kurzynowski, Nr 2, KIGR, Warszawa 2005, s.167.

⁸ J. Borek, *Osoby niepełnosprawne na otwartym rynku pracy (na przykładzie Radomia)*, [w:] *Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych*, red.: A. Kurzynowski, Nr 3, KIGR, Warszawa 2005, s. 71.

⁹ T. Majewski, *Barriere mentalne i emocjonalne w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy* [w:] *Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych*, red.: A. Kurzynowski, Nr 4, KIGR, Warszawa 2005, s. 71.

barier technicznych i finansowych¹⁰. Duże znaczenie ma też stosunkowo niska jakość stanowionego prawa (wg Lon L. Fuller'a „złe prawo”, to brak ogólnych reguł, stanowienie prawa z mocą wsteczną, niezrozumiale formułowane przepisy, stanowienie praw sprzecznych, częste modyfikowanie przepisów, stanowienie prawa niemożliwego do zrealizowania dla adresatów, wymierzanie sprawiedliwości niezgodnie z obowiązującymi prawami)¹¹.

Uwzględniając ograniczenia w ruchliwości przestrzennej osób niepełnosprawnych zasadnym wydaje się założenie o istotnej roli lokalnego rynku pracy w ich uaktywnianiu zawodowym. Ponieważ zaś lokalne rynki pracy różnią się w kontekście popytu na pracę świadczoną przez osoby niepełnosprawne, to określenie realnych szans na aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych i wytyczenie właściwych kierunków działań, służących poprawie sytuacji w tym zakresie wymaga diagnozy lokalnych uwarunkowań społeczno-ekonomiczno-przestrzennych oraz rozpoznania strukturalnych rozbieżności pomiędzy popytem i podażą pracy osób niepełnosprawnych.

Charakterystyka niepełnosprawnych mieszkańców powiatu żyrardowskiego w świetle danych Narodowego Spisu Powszechnego 2002

Struktura niepełnosprawności wg legislacji prawnej i płci

Możliwości określenia liczebności osób niepełnosprawnych są bardzo ograniczone. Jedynym rzetelnym źródłem wiadomości są dane z Narodowego Spisu Powszechnego. W oparciu o dane NSP 2002 poruszano już problem niepełnosprawnych mieszkańców powiatu żyrardowskiego, jednakże były to informacje bardzo ogólne¹².

Wg danych NSP przeprowadzonego w 2002 r powiat żyrardowski zamieszkiwało 74817 osób, z czego 15998 stanowiły osoby niepełno-

¹⁰ A. Kurzynowski, J. Mikulski, *Rehabilitacja i zatrudnienie osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy* red.: A. Kurzynowski, J. Mikulski, *Centrum Badawczo-Rozwojowe Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych*, Instytut Gospodarstwa Społecznego SGH, Warszawa 2002, s.143.

¹¹ A. Barczyński, *Wpływ sposobu stanowienia prawa na sprawność funkcjonowania systemu aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych* [w:] *Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych*, red.: A.Kurzynowski, Nr 2, KIGR, Warszawa 2005, s.100–101.

¹² W.Rakowski, K.Witkowska, *Współczesne społeczeństwo Żyrardowa*, [w:] *Rocznik Żyrardowski*, red. W. Rakowski tom IV, Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie, Żyrardów 2006, s. 417–418.

sprawne; średnio co piąty mieszkaniec powiatu był więc osobą niepełnosprawną. Prawnie usankcjonowanym statusem osoby niepełnosprawnej legitymowało się 89,8% ogółu niepełnosprawnych; pozostałe 10,2% było osobami niepełnosprawnymi tylko w subiektywnej samoocenie. W ogólnej liczbie niepełnosprawnych mieszkańców powiatu żyrardowskiego było o 4,7% więcej kobiet aniżeli mężczyzn (tab.1).

Tabela 1. Struktura niepełnosprawności mieszkańców powiatu żyrardowskiego

Gmina	Ogółem			Prawnie			Tylko biologicznie		
	razem	m.	k.	razem	m.	k.	razem	m.	k.
Żyrardów	8974	3911	5063	8062	3549	4513	912	362	550
Mszczonów	2340	1034	1306	2010	906	1104	330	128	202
Wisłoki	1941	892	1049	1713	789	924	228	103	125
Puszcza Mariańska	1725	822	903	1399	708	691	326	114	212
Radziejowice	1018	490	528	872	425	447	146	65	81
Ogółem	15998	7149	8849	14056	6377	7679	1942	772	1170

Źródło: Podstawowe informacje ze spisów powszechnych, GUS Warszawa 2002.

Struktura wykształcenia

O możliwości podjęcia pracy decyduje wiele czynników, między innymi poziom wykształcenia. Analiza danych statystycznych dowodzi, że poziom wykształcenia niepełnosprawnych mieszkańców powiatu żyrardowskiego był niski, co uznać można jako czynnik niesprzyjający odnalezieniu się na rynku pracy.

Z danych NSP 2002 wynika, że więcej niż połowa, tj. 53,2% niepełnosprawnych mieszkańców powiatu żyrardowskiego w wieku 13 lat i więcej miało zaledwie wykształcenie podstawowe, w tym 7,2% nieukończone. Średnio co piąty (20,8%) legitymował się wykształceniem zasadniczym zawodowym. Wykształceniem średnim legitymowała się blisko jedna czwarta (23,5%) mieszkańców, w tym: 15,1% średnim zawodowym; 6,4% średnim ogólnokształcącym i 2,0% policealnym. Wykształceniem wyższym legitymowało się tylko 2,2% mieszkańców (tab. 2).

Tabela 2. Poziom wykształcenia niepełnosprawnych mieszkańców Żyrardowa w wieku 13 lat i więcej (NSP 2002) w liczbach absolutnych

Poziom wykształcenia	Żyrardów	Mszczonów	Wisłoki	Puszcza Mariańska	Radziejowice	Ogółem
wyższe	278	26	14	17	17	352
policealne	250	27	16	17	11	321
średnie ogółem, w tym:	2536	330	206	181	118	3371
-zawodowe	1788	212	172	113	88	2373
-ogólnokształcące	748	118	34	68	30	998
zasadnicze zawodowe	1889	430	395	355	188	3257
podst. ukończone	3398	1249	1131	943	490	7211
podst. nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	408	223	146	174	176	1127
nie ustalony	11	6	13	5	1	36
ogółem	8770	2291	1921	1692	1001	15675

Źródło: Podstawowe informacje ze spisów powszechnych, GUS Warszawa 2002.

Aktywność ekonomiczna niepełnosprawnych mieszkańców powiatu żyrardowskiego w świetle Narodowego Spisu Powszechnego 2002 i danych Powiatowego Urzędu Pracy w Żyrardowie

Zasoby pracy stanowiła ponad połowa niepełnosprawnych mieszkańców powiatu żyrardowskiego; w wieku produkcyjnym było bowiem w 2002 r. 55,4% tychże mieszkańców (tab. 3). Aktywnych zawodowo było natomiast blisko jedna trzecia niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym (29,8%) niepełnosprawnych, z czego 8,2% było osobami bezrobotnymi. Z powyższych danych wynika więc, że pracę świadczyło tylko 21,6% niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym, a 78,4% niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym stanowiło potencjalne, nie wykorzystane zasoby pracy (tab. 4).

Z uwagi na brak szczegółowych danych, dotyczących struktury niepełnosprawności, w tym osób w wieku produkcyjnym, niemożliwym jest dokonanie głębszej analizy tego problemu. Niemniej jednak, z powyższych danych wynika, że wykorzystanie zasobów pracy reprezentowanych przez niepełnosprawnych mieszkańców powiatu żyrardowskiego było bardzo małe.

Tabela 3. Niepełnosprawni mieszkańcy powiatu żyrardowskiego wg ekonomicznych grup wieku (NSP 2002) w liczbach absolutnych

Ekonomiczne grupy wieku	Żyrardów	Mszczonów	Wiskitki	Puszcza Mariańska	Radziejowice	Ogółem
przedprodukcyjny	304	76	34	55	29	498
produkcyjny ogółem, w tym:	5135	1300	1027	833	561	8856
mobilny	1178	289	241	230	159	2097
niemobilny	3957	1011	786	603	402	6759
poprodukcyjny	3535	964	880	837	428	6644
ogółem	8974	2340	1941	1725	1018	15998

Źródło: Podstawowe informacje ze spisów powszechnych, GUS Warszawa 2002.

Tabela 4. Niepełnosprawni wg aktywności ekonomicznej w wieku 15 lat i więcej (NSP 2002 r.)

Aktywność ekonomiczna	Żyrardów	Mszczonów	Wiskitki	Puszcza Mariańska	Radziejowice	Ogółem
aktywni zawodowo, w tym:	1528	488	365	321	226	2928
pracujący	1105	430	326	273	206	2340
bezrobotni	423	58	39	48	20	588
bierni zawodowo	7405	1842	1568	1403	788	13006
nieustalony status na rynku pracy	41	10	8	1	4	64
ogółem	8974	2340	1941	1725	1018	15998

*-łącznie z osobami w wieku poniżej 15 lat

Źródło: opracowanie własne na bazie Podstawowych informacji ze spisów powszechnych (powiat m. Radom, gmina miejska Pionki, gmina miejsko-wiejska Iłża), GUS Warszawa 2002.

Dane z Powiatowego Urzędu Pracy dowodzą, że zainteresowanie pracą u osób niepełnosprawnych było bardzo niskie, czego dowodem są dane statystyczne dotyczące osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Urzędach pracy powiatu żyrardowskiego (tab. 5).

Tabela 5. Niepełnosprawni mieszkańcy powiatu żyrardowskiego bezrobotni i poszukujący pracy w latach 2003–2005

Wyszczególnienie	2003	2004	2005
bezrobotni	178	159	188
poszukujący pracy	51	81	80
ogółem	229	240	268

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Żyrardowie.

Wśród zarejestrowanych bezrobotnych niepełnosprawnych (w latach 2003–2005) przeważały osoby niepełnosprawne w stopniu lekkim i umiarkowanym; natomiast niepełnosprawni w stopniu głębokim stanowili marginalny odsetek (tab. 6).

Tabela 6. Bezrobotni niepełnosprawni mieszkańcy powiatu żyrardowskiego wg stopnia niepełnosprawności (za lata 2003–2005)

Stopień niepełnosprawności	2003	2004	2005
lekki	112	130	150
umiarkowany	110	102	108
znaczny	7	8	10
ogółem	229	240	268

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Żyrardowie.

Dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Żyrardowie są ponadto potwierdzeniem danych z NSP 2002 w kontekście niskiego poziomu wykształcenia niepełnosprawnych mieszkańców powiatu żyrardowskiego. Z danych tych wynika bowiem, że w latach 2003–2005 średnio 67,0% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych osób niepełnosprawnych stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym (34,3%) i podstawowym (32,7%) – (tab. 7).

Tabela 7. Bezrobotni niepełnosprawni mieszkańcy powiatu żyrardowskiego wg poziomu wykształcenia (za lata 2003–2005)

Poziom wykształcenia	2003	2004	2005
wyższe	9	10	8
średnie	65	66	85
zasadnicze zawodowe	75	93	85
gimnazjalne i poniżej	80	71	90
ogółem	229	240	268

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Żyrardowie.

Podsumowanie

Analiza powyższych danych pozwala potwierdzić wstępnie postawione założenie, że osoby niepełnosprawne zamieszkujące powiat żyrdowski stanowią grupę w sposób szczególny narażoną na marginalizację w sferze pracy. Biorąc jednak pod uwagę dane z PUP Żyrdów przyznać należy, że nie odzwierciedlają one w pełni uwidocznionego w NSP 2002 problemu bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych. Podczas gdy z danych NSP wynikało, że w 2002 r. 6 516 niepełnosprawnych mieszkańców powiatu żyrdowskiego w wieku 15 lat i więcej stanowiło wolne zasoby pracy, to w urzędach pracy powiatu żyrdowskiego w latach 2003–2005, zarejestrowanych było niespełna 4 % (średnio w ciągu roku) niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym, pozostających bez pracy. Nasuwa to zasadnicze pytanie, na które nie można udzielić odpowiedzi, dopóki problem ten nie zostanie zbadany – co jest przyczyną takiego stanu rzeczy? Zakładać można, że ze strony osób niepełnosprawnych wpływ na to ma między innymi niedostateczna wiedza na temat wpływu zarobkowania na otrzymywane świadczenia i związane z tym obawy o ich ewentualne pomniejszenie czy utracenie po podjęciu zatrudnienia; stosunkowo mała konkurencyjność związana z niskim poziomem wykształcenia czy też bierność warunkowana częściowo utożsamianiem się ze stereotypem „niepełnosprawnego zmarginalizowanego ekonomicznie i społecznie” bądź brakiem społecznej akceptacji. Niewątpliwie wpływa na to również ogólnie trudna sytuacja na rynku pracy, ograniczenia w dostępności przestrzennej, niska efektywność działań podejmowanych przez instytucje i organizacje odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu aktywizacji zawodowej i integracji społecznej osób niepełnosprawnych. Nie bez znaczenia w tym zakresie wydaje się również jakość zarządzania jednostkami terytorialnymi, od tejże jakości zależy bowiem kreowanie warunków życia społeczności lokalnych. Prospołeczne podejście w sterowaniu rozwojem lokalnym przez samorząd terytorialny ma bowiem charakter prorozwojowy, uwzględnia konieczność podejmowania działań, służących wyrównywaniu szans grup społecznych, w największym stopniu narażonych na marginalizację; może ponadto być czynnikiem opiniotwórczym, pobudzającym społeczności lokalne do angażowania się w rozwiązywanie problemów osób wymagających wsparcia. Nasuwa się również postulat o zasadności tworzenia w gminach zintegrowanego systemu wsparcia rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, umożliwiającego przepływ informacji i ocenę efektywności podejmowanych w tym zakresie działań oraz dalszego rozwoju badań w obszarze tej problematyki.

Ponieważ w kwietniu 2006 r. Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie, przy współudziale środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Warszawie rozpoczęła badania warunków aktywności ekonomicznej niepełnosprawnych mieszkańców powiatu żyrardowskiego, to należy się spodziewać, że w niedalekiej przyszłości ich wyniki zostaną opublikowane, co pozwoli na rozwinięcie problematyki poruszonej w niniejszym artykule.

Disabled Persons in the Local Labour Market in Żyrardów County

Summary

Now, in the times of the predominance of labour supply on the market, the disabled find it particularly difficult to find work. However, local labour markets vary within the scope of the demand for labour offered by the disabled. The author attempt to diagnose one such market, i.e. the one in Żyrardów County.

The first part of the paper presents the profile of the disabled population in terms of the gender, age, education and economic activity.

The second part focuses on the disabled who are currently unemployed or seeking employment.

The author states that the disabled living in Żyrardów County are particularly at risk of being marginalised within the labour market due to the closing down of numerous plants and factories. At the same time such individuals have difficulty in accessing work places in Warsaw, where a sizeable proportion of the inhabitants of the Żyrardów county regularly commutes for employment reasons.